

використовують недосконалість норм права, або намагаються ситуативно змінити саму норму. Результатом такого співвідношення свободи і права в українській демократії є занепад правової та політичної культури, розбалансованість правової системи і низька легітимність політичних інститутів. Потрібна правова інституалізація, закріплення в правовій системі тих позитивних змін, які відбувалися в ході трансформації. По-третє, потрібен суспільний консенсус. В жодному разі не можна допустити його зникнення. Його відсутність призводить до підвищеної конфліктності в суспільстві, до нестабільності політичних інститутів і процедур. Особливо це стосується волі більшості і прав меншості. Адже більшість після своєї перемоги намагається переформатувати політичну систему (взаємини і повноваження органів влади, виборче законодавство, парламентські процедури) у власних інтересах. Натомість меншість прагне зруйнувати або заблокувати будь-які, зокрема цілком легітимні та конструктивні ініціативи влади. По-четверте, необхідне напрацювання шляхів вирішення конфліктів. Не замовчування, не імітація, не маніпуляція, не політичні ігри, а саме вирішення і спрямування в цивілізоване русло.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Передумови переходу до демократії: ризики транзитивного суспільства // Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – 2015. – № 22. – С. 3-11.
2. *Розумний М. М.* Виклики національного самовизначення / Максим Миколайович Розумний. – Київ : НІСД, 2016. – 196 с.

А. А. Карнаух
доцент кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат політичних наук, доцент
(м. Київ)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ І ПОЛІТИЧНОЇ ДОВІРИ

Необхідно розрізнити соціальну і політичну довіру, або те, що іноді називають горизонтальною або міжособистісною довірою і вертикальною довірою. Громадяни можуть довіряти друзям, сусідам, колегам, про яких вони мають особисті знання, але чи є впевненість в таких установах, як, наприклад, парламент, як цей інститут працює?

Довіра – найважливіший феномен соціально-економічної реальності сучасного світу. Довіряючи конкретним людям, з якими людина зустрічається у своєму повсякденному житті, що найчастіше виявляється важливішим, ніж ставлення до державних інститутів і людей в цілому.

Вже відомі дослідники, такі як Ф. Фукуяма, П. Штомпка, Е. Гіденс, Н. Луман та інші, визначають різні підходи та концепції на соціальні аспекти довіри, наголошуючи при цьому на важливості чинника довіри в суспільстві.

З соціологічної точки “довіру” можна визначити як очікування щодо поведінки індивіда або групи осіб в майбутньому в умовах невизначеності і ризику. В даному дослідженні довіру розглядають як чинник соціального капіталу. Так, Ф. Фукуяма розуміє під довірою очікування членів суспільства, що інші його учасники будуть поводити себе передбачувано і чесно, дотримуючись деяких загальноновизнаних правил. Згідно з його підходом, соціальний капітал можна визначити як звід неформальних правил і норм, які погоджені між членами групи і дозволяють їм взаємодіяти один з одним. Довіра у даній ситуації стає своєрідним “мастилом”, яке згладжує шорсткості і дозволяє механізму функціонувати більш ефективно. Ф. Фукуяма відзначає, що хоча певний запас соціального капіталу має будь-яке суспільство, значні відмінності між ними обумовлені саме радіусом довіри [1, с. 44].

Радіус довіри включає коло людей (або соціальних груп), які входять в систему довірчих відносин. Чим він ширший, тим вище економічна ефективність в даному суспільстві.

В останнє десятиліття спостерігається підвищений інтерес до теорії соціального капіталу. Соціальний капітал, імовірно, має важливе значення для великої кількості різноманітних явищ, від економічної ефективності, рівня освіти і злочинності, здоров'я, стабільної демократії та задоволеності життям, і довіра є центральним ядром соціального капіталу,

Зокрема, П. Штомпка визначає такі функції довіри:

- довіра стимулює спілкування, схиляє до залучення у спільноти, посилює згуртованість;
- довіра сприяє комунікації;
- довіра сприяє толерантності, злагоді, мультикультуралізму;
- довіра зміцнює зв'язки між окремою людиною і спільнотою, почуття ідентичності та солідарності, прагнення співпраці та взаємодопомоги; довіра зменшує транзакційні втрати [2].

Варто також зупинитися на факторах, які сприяють установленню довіри у ділових відносинах. У сучасній науковій літературі їх аналізують на міжособистісному рівні й на рівні організації або суспільства. До факторів міжособистісного рівня відносяться наступні необхідні характеристики й оцінки того, кому довіряють: порядність, компетентність, послідовність, доброзичливість, відкритість. Відповідно, не буде викликати довіри партнер, що зрадливий, непорядний, закритий у спілкуванні, некомпетентний, непередбачений, нелояльний.

Успішною передумовою дієздатності політичної системи будь-якого суспільства є політична довіра громадян до обраних ними органів публічної влади. Політична довіра взаємопов'язує пересічних громадян із політичними інститутами, забезпечуючи як їх легітимність, так і ефективність, оскільки успішне функціонування

ліберально-демократичного режиму неможливе без високого рівня довіри громадян до інститутів політичної влади. Саме тому наразі є актуальними дослідження феномену політичної довіри як категорії політичного управління в умовах як соціальних, так і політичних змін, яких зазнає сучасне українське суспільство.

Наукові праці українських вчених також розглядають дану проблематику.

Зокрема, С. Оріховський-Роксолан у праці “Научення королеві польському Сигізмунду-Августу” вказує на те, що вже від початку свого правління королеві треба “найпильніше подбати, щоб привернути прихильність тих людей, серед яких правиш. Вона є єдиним захистом королів. Без прихильності підданих немцною і непевною буває влада короля” [3].

Таким чином зазначається, що підтримка з боку народу є важливою для існування влади та виконання нею своїх функцій.

Політична довіра виконує у політиці важливі функції: сприяє стабілізації політичної системи; є дієвим чинником легітимації політики та влади, політичних відносин та взаємодій; забезпечує умови для ефективної діяльності політичних партій та лідерів [4].

Слід зазначити, що довіра як основний елемент соціального капіталу виступає чинником інтегрованості членів суспільства. Невисокий рівень довіри в суспільстві свідчить про наявність бар’єрів, що перешкоджають ефективній взаємодії його членів. Соціальна роз’єднаність і неузгодженість соціальних порядків – результат низького рівня довіри. Отже, підвищення рівня довіри в суспільстві є базовою основою для зростання суб’єктивного благополуччя його членів.

Як зазначає А. Міщенко до основних чинників, що викликають низький рівень довіри та делегітимацію сучасної влади належать:

- зневіра громадян в ефективність належного функціонування державних органів влади;
- відсутність дієздатних механізмів політичної відповідальності тих, хто формує політику держави;
- постійні конфлікти та суперечні ситуації, що викликають значні непорозуміння між представниками владної політичної еліти;
- низька перспектива спроможності громадян впливати на політичний процес [5, с. 443].

М. Головатий зазначає, що однією із головних ознак цивілізованої державної влади є її легітимність, однак зростання рівня довіри громадян до держави стає неможливим без запровадження нової філософської парадигми державного управління, яка побудована на спільній довірі, відкритому партнерстві, а також взаємному діалозі між органами публічної влади та громадянським суспільством [6].

Отже, серед розглянутих видів довіри соціальна довіра має найбільший вплив на оцінку суб’єктивної задоволеності життям. Довіряючи конкретним людям, з якими людина зустрічається у своєму повсякденному житті, виявляється важливішим ніж ставлення до державних інститутів і людей в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Миронова А. А.* Доверие, социальный капитал и субъективное благополучие индивида / А. А. Миронова // *Общественные науки и современность*. – 2014. – № 3. – С. 44-52.
2. *Штомпка П.* Доверие – основа общества / П. Штомпка ; пер. с польск. Н. В. Морозовой. – М. : Логос, 2012. – 440 с. – С. 333-334.
3. *Оріховський-Роксолан С.* Научення королеві польському Сигізмунду-Августу / С. Оріховський-Роксолан // *Українська література XIV – XVI ст.* – К., 1988. – С. 113-152.
4. *Політична енциклопедія* / редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2012. – 808 с. – С. 224.
5. *Міщенко А. Б.* Вплив довіри на легітимацію влади в сучасній Україні / А. Б. Міщенко // *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. праць* / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Українська АН. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 30. – С. 440-447.
6. *Головатий М.* Політична психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / М. Ф. Головатий. – 2-ге видання. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199270125.001.0001/oxfordhb-9780199270125-e-018>. Заголовок з екрану.
8. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.referat-sochinenie.ru/add/psihologiya/pro_praktichnst_socalno_psih-olog.html. – Заголовок з екрану.

М. П. Куницький
проректор Черкаського державного
технологічного університету
(м. Черкаси)

ЧИННИКИ МОТИВАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Окреслена назва тез передбачає акцентування уваги на проблемах політичної участі особистості в демократичному суспільстві і мотивації цієї активності.

Демократія надає набагато більше шансів особистості для участі в політичному процесі і політичних відносинах, ніж будь-яка інша форма організації суспільного життя. Серед іншого, демократія забезпечує доступ до ресурсів, необхідних для політичної участі. Умови і природа демократичного суспільства потребують розвиненої громадянської культури населення, що передбачає усвідомлення і готовність захищати свої права та свободи. Особистість за умов демократії має бути активним суб'єктом політичного життя, мати можливість реального впливу на політичну систему через участь у виборах, через організацію груп тиску, політичних партій для вираження своїх інтересів. Варто відзначити, що сучасне інформаційне суспільство, формуючи нову віртуально-соціальну реальність, обумовлює і нові форми політичної участі.